

<https://doi.org/10.31392/VAN-2022.39-42.04>
УДК 929:330«1754/1829»

ДІЯЛЬНІСТЬ ДМИТРА ПРОКОПОВИЧА ТРОЩИНСЬКОГО В ІМПЕРАТОРСЬКОМУ ВІЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ТОВАРИСТВІ

Захаров Володимир Миколайович

приватний дослідник,

Національна спілка краєзнавців України, Київ

e-mail: theharrowvol84@gmail.com

***Анотація.** Мета розвідки – висвітлення маловідомих загалу фактів про діяльність одного з видатних українців часів Просвітництва, уродженця м. Яреськи Миргородського полку, державного діяча та мецената, члена Петербурзької академії наук Дмитра Прокоповича Трощинського (1749 – 1829 рр.) в Імператорському Вільному економічному товаристві в період 1801 – 1807 рр. Наводяться факти його діяльності в Товаристві по сприянню в проведенні досліджень у сільському господарстві, поширенню закордонного та вітчизняного досвіду, здобутків науково-технічного прогресу та заохочення селян до їх впровадження, пошуки шляхів розв'язання екологічних проблем, що вже тоді постали перед суспільством. Особливо підкреслені невідомі раніше факти про проведення в економії поміщика в м. Кагарлик дослідів по зменшенню впливу відвального обробітку на ґрунти та оптимізації норм висіву. Для більш повного відображення особистості Дмитра Прокоповича Трощинського подаються загальні та маловідомі факти його біографії і його внесок у розвиток української культури. Для написання статті автор використовує малодоступні архівні документи й джерела з вітчизняних та зарубіжних архівів та документосховищ.*

***Ключові слова:** Трощинський Дмитро Прокопович, Імператорське Вільне економічне товариство, м-ко Кагарлик, сільське господарство, історія науки.*

Постановка проблеми. Дмитра Прокоповича Трощинського більшість людей знає як державного діяча, мецената, родича Гоголів-Яновських. Проте це була настільки різнобічна особистість, що, не дивлячись на постійний брак часу, в державній діяльності Дмитра Прокоповича Трощинського був період, коли він захоплювався вирішенням проблем покращення рівня аграрного виробництва шляхом розробки та запровадження нових методів ведення сільського господарства, науковими дослідженнями в цій галузі. Тож, існує потреба відкрити маловідому для загалу наукову діяльність цієї людини.

Мета. У запропонованій статті досліджуються напрями діяльності Д. П. Трощинського в науковому житті Імператорського Вільного економічного товариства у 1801 – 1807 рр., розповідається, через призму біографічних фактів і характеру постаті Д. П. Трощинського, про причини зацікавленості в розв'язанні тодішніх проблем сільського господарства. Зазначений тип діяльності виокремлюється на фоні меценатства, зокрема пітримки Д. П. Трощинським культури, науки та книгодрукування.

Аналіз публікацій та досліджень. Не дивлячись на існування біографічних заміток та статей [Дмитрий Прокофьевич Трощинский. 1754 – 1828, 1882; Трощинський Дмитро Прокопович, 2002; Трощинський Дмитро Прокопович, 2015],

присвячених Д. П. Трощинському, на сьогодні не існує монографічної наукової праці, яка б висвітлювала життя і діяльність цієї видатної особистості часів Просвітництва.

Окремі згадки про Д. П. Трощинського можна віднайти в працях присвячених історії Імператорського Вільного економічного товариства та окремих справах вітчизняних та закордонних архівів і документосховищ.

Виклад основного матеріалу. Народився Д. П. Трощинський в сотенному містечку Яреськи Миргородського полку в родині значкового товариша Прокопа Трощинського та Марини Леонтіївни Леонтович [ЦДІАК України, ф. 127, оп. 1012, спр. 195, арк. 15] 26 жовтня 1749 р. [ВРД ІРЛМ, ф. 538, оп. 1, спр. 129, арк. 2 зв.].

Рід Трощинських – один зі шляхетських родів Білоцерківщини, що стали на бік Б. Хмельницького [РДАДА, ф. 124, 1654 р. спр. 2. арк. 5 зв.]. Прадід Дмитра – Матвій Дем'янович, родич І. Мазепи, був козачим отаманом, що ходив у походах із С. Палієм, брав участь у знаменитій битві на р. Кодимі у 1694 р., коли 7 тисяч козаків завдали поразки 40-тисячному війську Кримського хана [ЦДІАК України, ф. 54, оп. 1, спр. 437, арк. 2-2 зв.].

Вже дитиною син яреськівського козака відрізнявся від трьох своїх братів, які пройшли військовий вишкіл. Старший Андрій, яреськівський сотник, за звичаями того часу служив на Січі. Дмитро ж вдався не в батька, а в рід матері Марини – доньки готвянського священника з роду Леонтовичів. Тому його захоплювало читання книг [ВРД ІРЛМ, ф. 538, оп. 1, спр. 131, арк. 2 зв.].

Родина жила бідно. Дмитру було 5 років, коли в поході загинув батько. Онуків виховував дід Іван Матвійович [ЦДІАК України, ф. 51, оп. 1, спр. 1266, арк. 2].

Пішки Дмитро пішов із дідової хати до Києва, щоб навчатися. Є свідчення, що, будучи бурсаком Києво-Могилянської академії, вдень він писав за інших, щоб заробити собі на свічки та читати улюблені книги. Любов Д. П. Трощинського до книг пізніше вилилася у створення бібліотеки в Кишиневі – однієї з найбільших бібліотек у Полтавській губернії того часу [Капнист-Скалон, 1931, с. 322].

Після закінчення навчання Д. П. Трощинський від'їжджає до Глухова.

21 червня 1773 р. Д. П. Трощинський отримує Патент на чин полкового писаря [ВР РНБ, ф. 791, оп. 1, спр. 4, арк. 1]. 2 серпня 1777 р. Дмитро Прокопович отримує Патент на чин «флигель-адъютанта чина капітанського» [ВР РНБ, ф. 791, оп. 1, спр. 5, арк. 1]. Вже 24 березня 1785 р. Д. П. Трощинський отримує патент на чин надвірного радника [ВР РНБ, ф. 791, оп. 1, спр. 7, арк. 1]. Далі, 16 липня 1786 р. – патент на чин колезького радника [ВР РНБ, ф. 791, оп. 1, спр. 10, арк. 1]. В 1793 р. Д. П. Трощинський призначений членом Головного поштового управління і введений у звання статс-секретаря, що зближує його з Катериною II, яка щедро осипає його дарами [ВР РНБ, ф. 791, оп. 1, спр. 11, арк. 1].

Д. П. Трощинський, розуміючи, що саме освіта зробила з нього людину, де б не отримувалася – Вербовець та Хребтіїв на Поділлі, Кагарлик на Київщині, Кишинів на Миргородщині, Верхньотишанку на Воронежчині – завжди своїм коштом будував школи, створюючи в кожній з них бібліотеку для дітей кріпосних, бо вірив, що знання – є найвище благо, а освічена та грамотна людина зможе вибрати правильний шлях у своєму житті [Димитрій (Самбикин), 1885, с. 215-216].

Саме в цей період Д. П. Трощинський, міністр Уділів, головний директор поштового відомства та член Державної ради, як землевласник, що мав до 100 000 дес. землі, приділяє увагу підвищенню продуктивності сільського господарства, орієнтується на новини технічного прогресу, цікавиться закордонним і вітчизняним досвідом.

Це приводить його в Імператорське Вільне економічне товариство – одне з найстаріших наукових товариств у Російській імперії, найпершу громадську наукову організацію. Мета її діяльності полягала в сприянні науковим дослідженням у сфері сільського господарства та будівництва [Ходнев, 1865, с.1-12].

У 1801 р. Д. П. Трощинський стає «вновь принятым членом» Імператорського Вільного економічного товариства [Новое продолжение, 1802, с. VI]. Тоді ж Д. П. Трощинський пише подяку за честь бути обраним у члени Товариства.

Не дивлячись на те, що через постійні турботи на державній службі він не завжди зможе брати участь у засіданнях, але завжди буде сприяти Товариству в його починаннях.

Незабаром члени Товариства звернулися до Д. П. Трощинського, щоб він допоміг виклопотати в Імператора ділянки для сільськогосподарських дослідів. Як вони написали: «Безъ сего пособия труды наши остаются будутъ неживотворенными, но яко умственные». 1 червня 1801 р. за дозволом Олександра I ділянку було виділено на Петровому острові. В Товаристві було запропоновано використати її для посіву кормових трав, в т. ч. іноземних, а також спробувати акліматизувати закордонні рослини. З цього моменту розпочалася акліматизація сибірського льону, сибірської гречки, уральських лікарських трав [Ходнев, 1865, с. 274-275].

У 1803 р. Д. П. Трощинський пожертвував для Товариства 50 червінців на золоту медаль для конкурсу з віднайдення методів заохочення «нижних состояний людей» (тобто селян) до підвищення рівня господарської діяльності та продуктивності праці, залучення нововведень технічного прогресу [Новое продолжение, 1803, с. 343]. Фактично цим він повністю профінансував конкурс.

Медаль була розділена між науковцем Джунковським та професором Гардом з Берліна [Ходнев, 1865, с. 397].

У цьому ж році в Товаристві розглядалася доповідь Д. П. Трощинського про відбілювання лляних та паперових виробів різними новітніми способами. Доповідь була відправлена на розгляд до імператора [Новое продолжение, 1803, с. 67-68]. Також Д. П. Трощинський поштою присилає в Товариство ідею невідомого автора, яку прохає підтримати: «О средстве к произведению цыплят без наседки». Тобто це був прообраз сучасних інкубаторів. Ця ідея зацікавила президента Товариства А. А. Нартова, А. Т. Болотова, І. А. Вейдеремеєра, Н. І. Фуса та інших [ВР РГБ, к. 10754, спр. 5343, арк. 1-9 зв.].

Тоді ж Д. П. Трощинський отримав від Товариства золоту медаль за сприяння та активну участь у 1802 р. у святкуванні ювілею заснування Товариства, активне впровадження його ідей у сільське господарство та виробництво [Новое продолжение, 1803, с. 355].

У 1804 р. Дмитро Прокопович пожертвував Товариству 30 червонців на золоту медаль, що була потрібна для організації конкурсу з подолання важливої

екологічної проблеми, з якою світ зіткнувся вже тоді: розробки методики відтворення лісів після вирубок [Новое продолжение, 1804, с. 367].

Медаль отримав Байер із Нордгейма, великі срібні медалі, додатково проспонсоровані Д. П. Трощинським, отримали Меркель з Тули та Богданов із Куп'янська [Ходнев, 1865, с. 399].

У цьому ж році Д. П. Трощинський на засіданнях Товариства підтримав надвірного радника головного Тейші Хоринських братських родів Дамбо Дунгар Іренцева, який з 1792 р. займався поширенням землеробства серед кочівників біля озера Байкал. Вже станом на 16 квітня 1803 р. тут працювало 1167 землеробів [Новое продолжение, 1804, с. 1-4].

Сільськогосподарські експерименти проводилися не тільки в Тобольській губернії. В м. Кагарлик Київської губернії, що було подароване Д. П. Трощинському Катериною II ще у 1795 р., за розпорядженням поміщика на прохання Товариства також було здійснено низку дослідів.

Як говорить документ «Объяснение управляющего кагарлицкого экономией Д. П. Трощинского об опытах по сельскому хозяйству для Вольного экономического общества» від 30 вересня 1804 р., ці досліді охоплювали різні норми висіву на різних ґрунтах, обробіток ґрунту, планування роботи кріпосних селян для зменшення навантаження на них.

Особливо цікавим є пункт третій звіту: «3. Хотя многие любители земледелия замечают что глубокая оранка всякого свойства земли и повторение оной плугом или сохой, приносит сугубую пользу, и я самъ былъ того мненія: упражняясь до сего въ хлебопашестве на сырыхъ и глинистыхъ земляхъ; но время и дальнейшіе опыты показали, что засевы на тучной и мягко вспаханной черноземе въ сухіе годы, поотдаленности отъ семенъ твердой и холодной подошвы выгорають; а в дождевые помягости и рыхлости земли буяють и влегають во избежаніе чего; я выоравъ землю одинъ разъ отъ двухъ, неглубше двухъ з половиною вершковъ, поднимаю обыкновенными здесь деревянными ралами, ту только одну, которая на збоях или выпусках убита скотомъ. и которая по долинам запала и затвердела отъ водъ надолго покрываемыхъ, а для высокихъ местъ довольно однихъ деревьяныхъ боронъ...» [ВР НБУВ, ф. 61, спр. 1630, арк. 1 зв., 2].

Фактично мова йде про досліді на заміну глибокої двократної оранки на важких та ущільнених ґрунтах однією мілкою оранкою на 9-11 см з наступним рихленням ґрунту ралами, а на неущільнених ґрунтах – боронуванням.

Також проводилися експерименти з оптимізацією норми висіву: «Какъ и вредкомъ посеве ржи, нельзя не согласится, съ проектом новороссійского помещика надворного советника Хальчевского; но въ редкомъ посеве прочаго хлеба, онъ не открылъ пропорцій и я сколько нииспытывалъ сей посевъ: полагая на десятине земли, пшеницы, ячменя и гречи отъ трехъ до четырехъ четвериковъ¹; но надежные полагать сего хлеба до пяти четвериков, а овса до четверти и въ самые ранние посевы, потому: что вовремя суши и нескорохъ всходовъ хлеба, полинь нехворощъ и всякій другій бурьянь забиваетъ редкіе посевы» [ВР НБУВ, ф. 61, спр. 1630, арк. 2].

¹ Четвериком називалася давня дометрична міра об'єму сипучих тіл, що дорівнювала 26,239 л. Десятина – дометрична міра площі, що дорівнювала 1,0925 га.

У 1805 р. Д. П. Трощинський виділяє 50 червонців на золоту медаль переможцю в дослідях із знаходження рослини, яка дає вихід поташу відмінної якості (що використовувався як добриво і сировина в промисловості) при згоранні. Проблема в тому, що для виробництва поташу спалювалася деревина, що було затратно та не вигідно. Учасники конкурсу повинні були знайти рослину з виходом поташу, що мав відмінну якість, прислати на аналіз доброякісності поташу не менше, ніж фунт, з описом його отримання, що повинні засвідчити троє поміщиків та повітовий предводитель дворянства [Новое продолжение, 1804, с. 332-333].

Медалями по 25 червонців були нагороджені Гаммель із Сарепти і Патрін, великими срібними – аптекар Бранденбург з Полоцька, Єніш з Фінляндії, Штелін з Сарепти та Фурман з Києва [Ходнев, 1865, с. 406].

7 січня 1805 р. Дмитра Прокоповича обрано дійсним членом Російської академії наук [ВР РНБ, ф. 791, оп. 1, спр. 20, арк. 1].

Наступного року Д. П. Трощинський виділяє 30 червонців на золоту медаль від Товариства за винахід молотильної машини для полегшення найтрудомісткішої операції тих часів – молотіння [Новое продолжение, 1805, с. 314-315].

У 1807 р. Д. П. Трощинський фінансує медаль на знаходження методів захисту посівів жита від маткових ріжків, методів очищення зараженого насінневого матеріалу від здорового.

Медалі отримали Фрібе з Риги та Лебедєв з Тотьми [Ходнев, 1865, с. 408].

У 1807 р. внаслідок виявлення активної позиції відносно питання української автономії Д. П. Трощинський був звільнений з усіх посад

Дмитро Прокопович був одним із лідерів українських консервативних автономістів, членом гуртка О. А. Безбородька. Туди входили також С. М. Ширай, М. П. Миклашевський, В. В. Капніст. І сам О. А. Безбородько, і його однодумці, були українськими патріотами, вірили, що їхня діяльність, зокрема щодо об'єднання українських земель, нехай і в складі Російської імперії, цілком відповідає національним інтересам України [Шевченківська енциклопедія, 2015, т. 6. с. 318-319].

Навіть мешкаючи в Петербурзі, за згадками очевидців, міністр дотримувався звичаїв своїх предків: «...он соблюдал все те же обычаи, которые напоминали ему детство и родину. Сочельник: снопы ржи и пшеницы, обвитые розовыми лентами стояли по бокам целой группы икон в золотых ризах, украшенных жемчугом и дорогими камнями, на столе, в пышных сребряных и золоченых вазах с крышками кутя, узвар и постные блюда» [ВРД ІРЛМ, ф. 538, оп. 1, спр. 127, арк. 35].

Проте ця відставка тривала не довго.

У нелегкий 1812 р. Д. П. Трощинський дворянством Полтавської губернії був обраний губернським предводителем. 3 червня 1812 р. Дмитро Прокопович із керівником своїх маєтностей В. О. Гоголем-Яновським (батьком письменника), який стає секретарем предводителя, від'їжджає до Полтави [ВРД ІРЛМ, ф. 538, оп. 1, спр. 12, арк. 36].

Чутки про господарське та розумне керівництво, про вдале забезпечення українських козачих полків, що воювали з французькими військами (тут Д. П. Трощинський підтримав ідею І. П. Котляревського) дійшли до столиці. Вже влітку 1814 р. Д. П. Трощинський був викликаний у Петербург на зустріч

до імператора і невдовзі був назначений міністром юстиції [Дмитрий Прокофьевич Трощинский. 1754 – 1828, 1882, с. 651].

Вже у 1817 р. Д. П. Трощинський, після відставки за станом здоров'я, ще деякий час мешкав у Москві, а потім повернувся в Кишинів Миргородського повіту [ВР РНБ, ф. 791, оп. 1, спр. 24, арк. 81].

Не дивлячись на те, що Д. П. Трощинський вже після першої відставки не приділяв значної уваги сільськогосподарській науці, він залишив після себе ще один, не менш важливий, слід. Д. П. Трощинський посприяв розвитку української культури.

Д. П. Трощинський разом зі своїм приятелем О. К. Каменецьким був ініціатором першого видання «Енеїди» І. П. Котляревського (1798 р.).

До тих людей, кому допоміг уродженець с. Яреськи, можна віднести художника В. Л. Боровиковського [Трощинський Дмитро Прокопович, 2002, с. 684]. Його «вихованцями» були засновник Харківського університету В. Н. Каразін [Абрамов, 1891, с. 12], реформатор основних державних законів Російської імперії М. М. Сперанський [Южаков, 1892, с. 21-22].

Д. П. Трощинський відомий і як меценат, що давав кошти на друк книг. Відомо до 50 видань, у яких на перших сторінках йому стоїть посвята за допомогу. Особливо цінними є видання історика, етнографа та фольклориста Я. М. Маркевича «Записки о Малороссии, ее жителей и произведениях» (1798 р.), перша книга з українського фольклору та етнографії [Герасименко Н.О., 2009, с. 520], та книга князя М. А. Цертелєва «Опыт собрания старинных малороссийских песен» (1819 р.) – праця, в якій були вперше опубліковані українські думи, записані на Полтавщині [Цертелєв Микола Андрійович, 2015, с. 689-690].

Потрібно звернути увагу на його відносини з родиною Гоголів-Яновських. Фактично він допоміг бідній родичці М. І. Гоголь-Яновській. Він надав їй приданого майже 40 тис. рублів [Смирнова, 2010, с. 60]. Саме Дмитро Прокопович сприяв зарахуванню юного М. В. Гоголя на навчання в Ніжинську гімназію коштом О. Г. Кушелева-Безбородька, оскільки сума оплати за навчання для його батьків була непідйомною [Мария Ивановна Гоголь, 1887, с. 672].

Дмитру Прокоповичу після закінчення М. В. Гоголем навчання залишалося вже не так багато часу, але він зміг посприяти його кар'єрі в Петербурзі. Так, будучи вже смертельно хворим, він на прохання Марії Іванівни пише лист до свого приятеля Л. І. Голєніщева-Кутузова з проханням сприяти «молодому Яновському» [Мария Ивановна Гоголь, 1887, с. 684-685].

Помер Д. П. Трощинський 26 лютого 1829 р. в м. Кишинів.

Могила його не збереглася.

Пам'ять цієї людини, на жаль, не вшанована ані на Полтавщині, ані в Україні в цілому.

Висновки. Д. П. Трощинський був високоосвіченою людиною епохи Просвітництва, бібліофілом, людиною, що цінувала знання і цікавилася передовими технологіями, що й призвело до його зацікавленості науковими експериментами в галузі народного господарства.

Цьому інтересу сприяла наявність великої кількості маєтностей, що були сільськогосподарськими економіями. Тобто, як поміщик, він намагався підвищити продуктивність своїх маєтків.

Імператорське Вільне економічне товариство відповідало цим запитам. З іншого боку Товариству було вигідно мати у своїх членах посадовця такого рангу, для зручності лобювання своїх інтересів, як це, наприклад, сталося у випадку виділення землі на дослідні ділянки.

Д. П. Трощинський брав активну участь в проєктах Товариства з 1801 р. по 1807 р., до часу своєї першої відставки. Він не тільки клопотався про справи Товариства, фінансував конкурси, підтримував проєкти, але й виступав з доповідями.

Під час діяльності в Товаристві Д. П. Трощинський підтримує ідеї сприяння поширенню землеробства, заохочення селян до підвищення продуктивності праці та використання новітніх наукових досягнень, використання та створення нових методів та технологій, розв'язання екологічних питань.

Для цих досліджень Д. П. Трощинський залучає свої маєтки в м. Кагарлик Київської губернії, де в 1804 р. проводилися дослід з виявлення впливу на врожайність методів обробітку ґрунту (заміни двократної оранки на оранку з боронуванням чи рихленням), оптимізації норм висіву сільськогосподарських культур та планування календарних робіт селян, для зменшення навантаження на них.

За свою діяльність в сприянні науковим дослідженням Д. П. Трощинський 7 січня 1805 р. був обраний дійсним членом Російської академії наук.

З відходом у відставку у 1807 р. Д. П. Трощинський припиняє свою діяльність в Імператорському Вільному економічному товаристві.

Після відновлення на державній службі у 1814 р. Д. П. Трощинський, за браком часу, хоча вже й не приймав участі в роботі Товариства та наукових дослідженнях у сфері сільського господарства, проте продовжив сприяти, як меценат, розвитку науки, культури та мистецтв.

Список використаних джерел та літератури

- Абрамов, Я. В., 1891. *В. Н. Каразин. Его жизнь и общественная деятельность*, Санкт-Петербург: Тип. т-ва «Обществ. польза».
- Герасименко, Н. О., 2009. Маркович Яків Михайлович, *Енциклопедія історії України: у 10 т.: т. 6: Ла – Мі*, Київ: Наукова думка, 520.
- Димитрий (Самбикин), архим., 1885. *Указатель храмовых празднеств Воронежской епархии*, III, Воронеж.
- Дмитрий Прокофьевич Трощинский. 1754 – 1828, 1882. *Русская старина*, XXXIV, 641-682. Інститут російської літератури і мистецтв. Відділ рукописних джерел (ВРД ІРЛМ).
- Капнист-Скалон, С. В., 1931. Воспоминания, *Воспоминания и рассказы деятелей тайных обществ 1820-х годов*, т. 1, Москва.
- Мария Ивановна Гоголь, 1887. *Русская Старина*, 3.
- Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Відділ рукописів (ВР НБУВ).
- Новое продолжение трудов вольного экономического общества къ поощрению въ Россіи земледелія и домостроительства, 1802. Часть LIV, Санкт-Петербург: Типографія И. Глазунова.
- Новое продолжение трудов вольного экономического общества къ поощрению въ Россіи земледелія и домостроительства, 1803. Часть LV, Санкт-Петербург: Типографія И. Глазунова.
- Новое продолжение трудов вольного экономического общества къ поощрению въ Россіи земледелія и домостроительства, 1804. Часть LVI, Санкт-Петербург: Типографія И. Глазунова.
- Новое продолжение трудов вольного экономического общества къ поощрению въ Россіи земледелія и домостроительства, 1805. Часть LVIII, Санкт-Петербург: Типографія И. Глазунова.
- Смирнова, Р., 2010. Польские корни Гоголя, *Новая Польша*, 10.
- Російські національна бібліотека. Відділ рукописів (ВР РНБ).

- Російський державний архів древніх актів (РДАДА).
Трощинський Дмитро Прокопович, 2015. *Шевченківська енциклопедія: т. 6: Т – Я: у 6 т.*, Київ: Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, 318-319.
Трощинський Дмитро Прокопович, 2002. *Довідник з історії України (А – Я)*, Київ: Генеза, 684.
Ходнев, А. И., 1865. *История Императорскаго Вольнаго экономического общества с 1765 до 1865 года*, СПб.: Типография Товарищества «Общественная польза».
Центральний державний історичний архів України (Київ) (ЦДІАК України).
Цертелєв Микола Андрійович, 2015. *Шевченківська енциклопедія: т. 6: Т – Я: у 6 т.*, Київ: Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, 689-690.
Южаков, С. Н., 1892. *М. М. Сперанский, его жизнь и общественная деятельность: биографический очерк*, Санкт-Петербург: Типография товарищества «Общественная польза».

References

- Abramov, Ya. V., 1891. V. N. Karazin. *Ego zhizn i obschestvennaya deyatelnost* [V. N. Karazin. His life and public activity], St. Petersburg: Tip. t-va «Obschestv. polza». [in Russian].
Dimitriy (Sambikin), arhim., 1885. *Ukazatel hramovyyh prazdnestv Voronezhskoy eparhii* [Index of church festivals of the Voronezh diocese], III, Voronezh. [in Russian].
Dmitriy Prokofevich Troschinskiy. 1754 – 1828, 1882. *Russkaya starina*, XXXIV, 641-682. [in Russian].
Herasymenko, N. O., 2009. Markovych Yakiv Mykhailovych, *Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t.: t. 6: La – Mi*, Kyiv: Naukova dumka, 520. [in Ukrainian].
Hodnev, A. I., 1865. *Istoriya Imperatorskago Volnago ekonomicheskago obschestva s 1765 do 1865 goda* [History of the Imperial Free Economic Society from 1765 to 1865], SPb.: Tipografiya Tovarischestva «Obschestvennaya polza». [in Russian].
Instytut rosiiskoi literatury i mystetstv. Viddil rukopysnykh dzherel (VRD IRLM) [Institute of Russian Literature and Arts. Department of manuscript sources (DMS IRLA)].
Kapnist-Skalon, S. V., 1931. *Vospominaniya* [Memories], *Vospominaniya i rasskazyi deyateley taynykh obschestv 1820-h godov, t. 1*, Moskow. [in Russian].
Mariya Ivanovna Gogol, 1887. *Russkaya Starina*, 3. [in Russian].
Natsionalna biblioteka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. Viddil rukopysiv (VR NBUV) [Vernadskyi National Library of Ukraine. Department of manuscripts (DM VNLU)].
Novoe prodolzhenie trudov' volnogo ekonomicheskago obschestva k' pooschrenIyu v' Rossii zemledeliya i domostroitelstva [A new continuation of the work of the free economic society towards the promotion of agriculture and home construction in Russia], 1802. LIV, St. Petersburg: Tipografiya I. Glazunova. [in Russian].
Novoe prodolzhenie trudov' volnogo ekonomicheskago obschestva k' pooschrenIyu v' Rossii zemledeliya i domostroitelstva [A new continuation of the work of the free economic society towards the promotion of agriculture and home construction in Russia], 1803. LV, St. Petersburg: Tipografiya I. Glazunova. [in Russian].
Novoe prodolzhenie trudov' volnogo ekonomicheskago obschestva k' pooschrenIyu v' Rossii zemledeliya i domostroitelstva [A new continuation of the work of the free economic society towards the promotion of agriculture and home construction in Russia], 1804. LVI, St. Petersburg: Tipografiya I. Glazunova. [in Russian].
Novoe prodolzhenie trudov' volnogo ekonomicheskago obschestva k' pooschrenIyu v' Rossii zemledeliya i domostroitelstva [A new continuation of the work of the free economic society towards the promotion of agriculture and home construction in Russia], 1805. LVIII, St. Petersburg: Tipografiya I. Glazunova. [in Russian].
Rosiiski natsionalna biblioteka. Viddil rukopysiv (VR RNB) [Russian National Library. Department of manuscripts (DM RNL)].
Rosiiskiy derzhavnyi arkhiv drevnikh aktiv (RDADA) [Russian State Archive of Ancient Acts (RSAAA)].
Smirnova, R., 2010. *Polskie korni Gogolya* [Gogol's Polish roots], *Novaya Polsha*, 10. [in Russian].
Troshchynskiy Dmytro Prokopovych, 2002. *Dovidnyk z istorii Ukrainy (A – Ya)*, Kyiv: Heneza, 684. [in Ukrainian].

Troshchynskiy Dmytro Prokopovych, 2015. *Shevchenkivska entsyklopediia: t. 6: T – Ya: u 6 t.*, Kyiv: In-t literature im. T. H. Shevchenka, 318-319. [in Ukrainian].

Tsentrалnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy (Kyiv) (TsDIAK Ukrainy) [Central State Historical Archive of Ukraine (Kyiv) (CSHAK of Ukraine)].

Tserteliev Mykola Andriiovych, 2015. *Shevchenkivska entsyklopediia: t. 6: T – Ya: u 6 t.*, Kyiv: In-t literature im. T. H. Shevchenka, 689-690. [in Ukrainian].

Yuzhakov, S. N., 1892. *M. M. Speranskiy, ego zhizn i obschestvennaya deyatelnost: biograficheskiy ocherk [M. M. Speransky, his life and public life: biographical sketch]*, St. Petersburg: Tipografiya tovarishestva «Obschestvennaya polza». [in Russian].

ACTIVITIES OF DMYTRO PROKOPOVYCH TROSHCHYNSKYI IN THE IMPERIAL FREE ECONOMIC SOCIETY

Volodymyr Zaharoff

Private researcher,

National Union of Local Historians of Ukraine, Kyiv

Abstract. *The purpose of the investigation is to highlight little-known facts about the activities of one of the outstanding Ukrainians of the Enlightenment, a native of town Yareski, Myrhorod regiment, statesman and philanthropist, member of the St. Petersburg Academy of Sciences, Dmytro Prokopovych Troshchynskiy (1749 – 1829) in the Imperial Free Economic Society in the period 1801 – 1807. The facts of his activity in the society for the promotion of research in agriculture, the dissemination of foreign and domestic experience, the achievements of scientific and technical progress and the encouragement of peasants to their implementation, the search for ways to solve environmental problems that society was already faced with at that time are given. The previously unknown facts about conducting experiments in the economy of the landowner in the city of Kagarlyk to reduce the impact of fallow cultivation on the soil and to optimize sowing rates are especially emphasized. For a more complete reflection of the personality of Dmytro Prokopovych Troshchynskiy, general and little-known facts of his biography and his contribution to the development of Ukrainian culture are presented. To write the article, the author uses rarely available archival documents and sources from domestic and foreign archives and document repositories.*

Key words: *Dmytro Prokopovych Troshchynskiy, Imperial Free Economic Society, Kagarlyk, agriculture, history of science.*